

**MID
DEL
HEI**
Museum

**VLAAMSE
MEESTERS
2018**

ANTWERPEN
BAROK 2018
RUBENS INSPIREERT

NL

16 kunstenaars leiden je om de tuin

EXPERIENCE TRAPS

01/06

23/09

Met **EXPERIENCE TRAPS** ontvangt het Middelheimmuseum 16 hedendaagse kunstenaars die zich laten inspireren door de vernieuwende ideeën uit het barokke landschap. De even persoonlijke als diverse aanpak van de deelnemende artiesten of collectieven uit zich in architecturale sculpturen, installaties en performances die alle zintuigen aanspreken. Veel van de werken zijn speciaal voor dit project gemaakt. Ze zijn te vinden in het hele museumpark en op enkele locaties in de stad.

EXPERIENCE TRAPS is een van de toonaangevende tentoonstellingen van het culturele stadsfestival *Antwerpen Barok 2018. Rubens inspireert*. Voor een museumpark als het Middelheimmuseum leek de benadering voor 'barok' via de baroktuin en het landschap een evidente keuze.

BAROK ALS CRISIS

In de barok (ca.1600 tot ca.1730) woedt er een felle concurrentiestrijd tussen de religieuze en de wereldlijke machten. Tegelijkertijd groeit en bloeit de wereldhandel en ontstaat er een uitgesproken burgerlijke cultuur, gedragen door zelfbewuste patriciërsfamilies. Een van die families is die van Nicolaas Rockox (1560-1640), een goede vriend en mecenas van Rubens.

Maar de barok is ook een periode van diepgewortelde sociale crisis: (godsdienst)oorlogen, hongersnood, plattelandsvlucht, de inquisitie en de pest bepalen het ritme van elke dag. Het woord 'crisis' duikt voor het eerst op in de geneeskunde, maar krijgt vanaf de 17de eeuw een bredere invulling: de zieke maatschappij 'genezen' door haar 'ziektes' onder controle te krijgen.

De crisis veroorzaakt een obsessie voor het sturen van het menselijk gedrag. De kerkelijke en wereldlijke elite probeert haar machtspositie te versterken en ongehoorzaamheid te onderdrukken. Barokkunst ontstond steeds 'in opdracht': het is een rationele kunstvorm die wordt ingezet als wapen om mens en maatschappij te sturen en te controleren.

*“De mens gelooft dat hij zichzelf stuurt,
maar eigenlijk wordt hij gestuurd.”*

— François de la Rochefoucauld
(1613-1680), Frans auteur

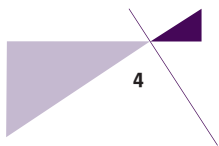
BAROK ALS TUIN

Al sinds oudsher is de tuin de belangrijkste metafoor voor controle (en overheersing) van de mens op de natuur. Vanaf de 16de eeuw schakelen aristocraten kunstenaars en architecten in om de tuin en het landschap te overladen met spectaculaire effecten. De baroktuin is een statussymbool, een soort pre-pretpark dat de bezoekers moet verrassen en entertainen. Het succes ervan is recht evenredig met de hoeveelheid kunstmatigheid die aan de tuin wordt toegevoegd: aangelegde labyrinten, kunstmatige grotten, trompe-l'oeils, fonteinen die nepvogels laten zingen, namaakruïnes...

Deze tuinen zijn exclusief. Ze mogen betreden, betekent dat je erbij hoort en is dus niet weggelegd voor het gewone volk. Mensen zijn bereid ver te reizen om de ervaring, waarover gepraat wordt, persoonlijk mee te maken. Het brengt een eerste vorm van tuintoerisme op gang. De aristocratische tuin wordt een bestemming, een sociale plaats waar mensen elkaar ontmoeten, ervaringen delen en uitwisselen.

Naast de speeltuin van de rijken ontstaat op het einde van de 16de eeuw een tweede soort tuin: de botanische tuin. Het is een plek waar kennis en wetenschap worden gedeeld en waar bezoekers hun geest en hun zintuigen kunnen opladen. In deze inclusieve tuin is er veel aandacht besteed voor het classificeren en ordenen van planten. Zo hopen de wetenschappers grip te krijgen op de geheimen van de natuur. En dankzij de geneeskundige eigenschappen van planten hopen ze het menselijk gedrag te beïnvloeden.

De tuin van Peter Paul Rubens (1577-1640), Antwerpens grootst barokkunstenaar, combineert beide tuinmodellen. Het is zowel een exclusieve tuin, ontworpen om indruk te maken, als een inclusieve tuin, geïnspireerd door het *Cruijdeboek* (1554) van Rembert Dodoens (1517-1585). Een boek dat trouwens in Antwerpen uitgegeven werd door Christoffel Plantijn (1520-1589). Je kan de tuin van het Rubenshuis nog altijd bezichtigen.

BAROK ALS ERVARING/ BEWEGING

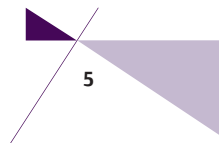
‘Ervaring’ kan je op twee manieren interpreteren. Het is de emotionele kick van een eenmalige gebeurtenis, maar ook ‘de herhaling die leidt tot het vergaren van steeds meer inzicht’, die resulteert in een (rationele) vooruitgang. In beide gevallen neemt het begrip ‘beweging’ een belangrijke plaats in. De barokkunst beweegt de toeschouwer ‘van binnenuit’. De uitbundige beweging in de barokkunst maakt hem tot deelnemer aan het werk: de toeschouwer wordt de medepllichtige van het kunstwerk.

“Ons leven is niets dan beweging”

— Michel de Montaigne (1533-1592),
Frans filosoof

MIDDELHEIMMUSEUM ALS BAROKTUIN

De eeuwenoude parkomgeving van het Middelheimmuseum is een combinatie van een parktuin en een botanische tuin. De Hortiflora, ooit in privébezit, was oorspronkelijk een voorbeeld van een tuin uit Rubens’ tijd, met planten uit het kruidenboek van Rembert Dodoens. Nu is het een sociale ruimte waar mensen samenkomen om te ontspannen, elkaar te ontmoeten en om kunst te bekijken. De ontwikkeling van de museumcollectie sluit tot op zekere hoogte aan bij het barokke gegeven ‘architecturale en sculpturale ingrepen die het landschap, en de ontmoetingen die erin plaatsvinden, aantrekkelijker maken’. Denk daarbij aan diverse locatiespecifieke werken zoals we die terugvinden bij onder meer Luc Deleu (*Orbino*, 2004) of performances zoals de *Beam Drop* van Chris Burden in 2009.

EXPERIENCE TRAPS

In deze tentoonstelling proberen hedendaagse kunstenaars onze fysieke en mentale ervaringen te sturen. Daarvoor gebruiken ze stijlmotieven zoals de grotto, de ruïne, de fontein en het labrynt. Die motieven laten toe om op speelse, maar tegelijk kritische manier naar 'kunst in opdracht' te kijken. Ze proberen – in ware baroktraditie – het publiek te beduvelen, te verrassen, te imponeren of te verleiden. *EXPERIENCE TRAPS* stelt tegelijkertijd kritische vragen bij de hedendaagse ervaringsmaatschappij en belevenis-economie. We verwachten tegenwoordig dat elke activiteit een unieke beleving is, die liefst ook nog authentiek is en waar een goed verhaal aan kleeft. Zo proberen we ons, onder andere via sociale media, te positioneren tegenover de andere(n).

EEN WANDELING LANGS DE KUNSTWERKEN

Op het plan staan de kunstwerken met nummer aangeduid.

AANRAKEN MAG - BETREDEN MAG

De kunstwerken in het museum mogen niet aangeraakt worden tenzij dit anders vermeld wordt met expliciet logo.

MIDDELHEIM HOOG

terrein boven Middelheimlaan

WILLIAM FORSYTHE (°1949, US)

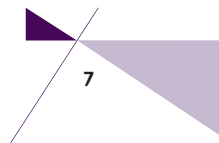
Bekend als choreograaf van memorabele producties met de Forsythe Company en als leider van het Frankfurt Ballet. Forsythe vertrekt van de bewegingspatronen van het klassiek-academische ballet, ontrafelt ze en combineert ze tot nieuwe structuren. Typisch voor zijn producties zijn een virtueuze techniek, interactie met objecten op de scène, lichtontwerp, elektronische muziek en improvisatie. Forsythe was de eerste kunstenaar die inging op onze vraag tot samenwerking. Hij nodigde ook twee andere kunstenaars uit: Ryoji Ikeda en Spencer Finch.

1 **Debut, 2018** (nieuwe creatie)

De laatste tien jaar produceert Forsythe 'choreographic objects'. Daarmee dwingt hij de toeschouwer om zich bewust te worden van zijn verhouding tot het kunstwerk, door de suggestie van of uitnodiging tot een fysieke interactie. Hiermee regisseert hij de toeschouwer, zoals ook de baroktuin het gedrag van de bezoeker ging regisseren. Enkel door een vooropgezet parcours te respecteren, zouden de geheimen van de baroktuin zich aan je openbaren. Om deel uit te maken van die verbazingwekkende ervaring, moet de deelnemer bereid zijn de controle op te geven en een rol op te nemen.

"Fysieke afspraken vormen in alle gevallen het middel om de bewegingen te begrijpen waar ieder choreografisch systeem naar verwijst. Dit wordt gezien als het eerste principe van de choreografische objecten zelf."

— William Forsythe

BERTRAND LAVIER (°1949, FR)

Onderzoekt sinds de late jaren 60 de relatie tussen schilderij en sculptuur, figuratief en abstract, leven en kunst. Lavier bedacht een reeks strategieën om onze intellectuele bagage te toetsen en onze visuele gewoonten te doorprikken.

2 *Fountain, 2014-2018* (versie Middelheimmuseum)

Lavier maakt met deze ‘ongehoorzame bos tuinslangen’ een vrolijk, optimistisch werk. Fonteinën waren bijzonder populair in de barok. Water is het symbool van de eeuwige beweging en verandering. Het heeft een enorme kracht die je, als je ze beheerst, kan inzetten voor allerlei doelen. In de renaissance waren fonteinën braver, constanter. In de barok worden ‘hindernissen’ ingebouwd zodat het parcours van het water compleet onvoorspelbaar is.

WILLIAM FORSYTHE (°1949, US)

3 *Lectures From Improvisation Technologies, 2011*

In het documentatiecentrum (duurtijd: 10 min)

In deze video verklaart Forsythe een aantal basisregels van de choreografie. De kunstenaar geeft ook hier instructies, maar meer vanuit de rol van leraar. Het werk deelt beweging op als lijnen van een tekening of letters van een tekst. Zo draagt het bij aan de ‘visuele geletterdheid’ van de toeschouwer.

4 **Towards The Diagnostic Gaze, 2013-2018**

In het documentatiecentrum (versie Middelheimmuseum)

Dit werk is al op verschillende locaties getoond en wordt telkens geproduceerd in de plaatselijke natuursteen, hier verzocht arduin, met een gegraveerde tekst. Deze ‘instructie’ onderzoekt de (on)mogelijkheid van beweging, een van Forsythe’s favoriete onderwerpen.

De instructies van Forsythe voelen vaak aan als een labyrint, een belangrijk motief uit de barok. In de Griekse mythologie zit de Minotaurus opgesloten in het labyrint. Een manier om te ontsnappen is door het lichaam te gebruiken om te dansen. Ook Forsythes instructies zijn vaak ‘entanglements’ (verwikkelingen): een moeilijke puzzel waarvoor je zowel je lichaam als je brein nodig hebt om de instructie tot een goed einde te brengen.

DENNIS TYFUS (°1978, BE)

Produceert in hoog tempo tekeningen, schilderijen, zeefdrukken, posters, platenhoezen, muziek... die hij verdeelt via zijn eigen label Ultra Eczema. Tyfus heeft nood aan verscheidenheid: grenzen, angst en beperkingen zijn voor hem de grootste vijand van de kunst. Zijn unieke stijl is onmogelijk vast te pinnen, maar wordt gekenmerkt door een rebelse houding ten opzichte van zowel de hedendaagse kunstwereld als populaire cultuur.

“Er zijn zoveel redenen die barok aantrekkelijk maken: haar weelderigheid en beweging, haar eigen tuinen, de architectuur waarin ze zich nestelt, het gulzige ook, vooral wanneer ik s ‘ochtends met een vork tegen een bord tik. Dan kwispelt en kwijlt ze dat het een lieve lust is. Dat ze ongeveer acht keer zo goed hoort als de meeste mensen zorgt er tevens voor dat we de muziek waaraan ze zo gehecht is - Jean-Baptiste Lully, om er wegens plaatsgebrek maar één te noemen - niet te luid dienen af te spelen...” — Dennis Tyfus

5 *De Nor, 2018* (nieuwe creatie)

De Nor is een reizend theater met bar dat voorlopig tot stilstand komt op de grens van het Middelheimmuseum en de publieke ruimte. Het is een theater waar verschillende van Tyfus' activiteiten samenkomen: muziek, schilderijen, tekeningen, dansmarathons...

Dennis Tyfus voorziet/improviseert deze zomer in De Nor een cultureel aanbod op vrijdagavond. Voor het precieze programma zie www.middelheimmuseum.be

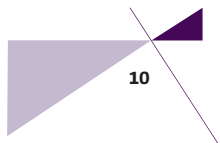
ADRIEN TIRTIAUX (°1980, BE)

Werd opgeleid tot architect. Hij gebruikt vaak interactie of publieksparticipatie om zijn projecten te realiseren of te vervolledigen. Met zijn installaties en constructies probeert hij de relatie met de omgeving vast te leggen en erop in te grijpen.

6 *Heaven and Earth, 2018* (nieuwe creatie)

Tirtiaux besloot geen sculptuur te ontwerpen, maar ze te laten ontstaan als een verbinding van de aarde met de hemel. Door beton in een uitgegraven put of mal te gieten, wordt de aarde onderdeel van het werk. Het is net deze ruimtelijke relatie die de kunstenaar interesseert in de barokarchitectuur.

In 1514 introduceerde de sterrenkundige Nicolas Copernicus (1473-1543) het heliocentrisme: het besef dat de aarde om de zon draait. Deze Copernicaanse revolutie leidde tot een fascinatie voor het oneindige. Bij kunstenaars resulteerde dit in een verhoogde interesse in ruimte, tijd en licht.

“Barokke composities zijn exemplarisch voor mensen zoals ik, die via architectuur en urbanisme graag nadenken over machtssystemen. In ontwerpen zoals dat van het Sint-Petersplein in Rome of het Belvedere in Wenen, komt de controle waar Kerk of Staat naar streven tot uitdrukking in een ruimte die weliswaar gecentraliseerd en ingesloten is, maar die zich wel uitstrekt naar het oneindige via dramatische openingen naar de stad en de hemel toe. Het is dit soort ruimtelijke verbinding die me interesseert wanneer ik een tentoonstelling of een site-specifieke installatie bedenk.”

— Adrien Tirtiaux

MONIKA SOSNOWSKA (°1972, PL)

Sosnowska ziet haar werk als 3D-schilderijen. Ze beschouwt de ruimte als een medium waaraan ze haar werken aanpast. Daarvoor manipuleert ze bestaande architectuurelementen, transformeert ze de fysieke ruimte in mentale ruimte en speelt ze met de perceptie van de toeschouwer. Ze werkt altijd met typische onderdelen en materialen uit de ‘Oostblok-architectuur’: metaal, grauwe kleuren, beton...

“Decoratieve gebouwen werden vaak met opzet als een ruïne gepresenteerd. Alhoewel het om “follies” gaat, zat er ook een sombere wijsheid in verscholen: een voorbode van de dood, met vijanden die op de loer liggen.”

— Michel Saudan & Sylvia Saudan-Skira.

From Folly to Follies. Discovering the world of Gardens. 1987

Kenmerkend voor ruïnes, is het verstrijken van de tijd en de afwezigheid van de mens. Verwijzingen naar de vergankelijkheid komen wel vaker voor in de barok. ‘Memento mori’: bedenk dat je sterfelijk bent.

7 **Untitled, 2008-2018** (versie Middelheimmuseum)

Ondanks de ‘harde’ materialen waaruit het is vervaardigd, heeft dit werk een poëtisch karakter. Het lijkt een verstilde, bevroren fontein waarvan de strakke contouren contrasteren met de klassieke sculpturen die het werk omringen. Tegelijkertijd houdt deze verstilde fontein ook beweging in, via de vloeibare eigenschap van beton. Deze sculptuur, waarvan de brute materialen van een bouwwerf lijken weggeplukt, zorgt voor een verstoring van dit idyllische stukje park. Net zoals **Fence** en **Stairs**, twee andere werken van de kunstenaar in deze tentoonstelling, is dit werk te interpreteren als een ruïne of een teken des tijds.

MIKE BOUCHET (°1970, US)

Via verschillende kunstvormen geeft hij kritiek op politieke, culturele en economische systemen en definieert hij de rol van de kunstenaar in de maatschappij. Tegelijkertijd bloedserieus en met een knipoog bewandelt (en overschrijdt) zijn werk de dunne lijn tussen kunst en leven, fantasie en realiteit.

“Barok is de totale verleiding van de toeschouwer, via alle mogelijke middelen.”

— Mike Bouchet

8 **Energy Fog, 2018** (nieuwe creatie)

Mike Bouchet is gefascineerd door het veelvuldig gebruik van geuren in onze maatschappij. Geuren kunnen heel intiem zijn. Ze roepen bijvoorbeeld herinneringen aan onze kindertijd of een geliefde op. Maar evengoed worden ze heel commercieel ingezet om auto’s of kleren te verkopen. Geur speelt sterk in op het onbewuste, en doet zo dienst als een onzichtbare regisseur. Worden we verleid? Of gaat het om manipulatie? Bouchet ‘overvalt’ ons hier met de sterke en

hoogst kunstmatige geur van het energiedrankje Red Bull. Hij drukt ons met onze neus op de specifieke en tegelijk verwarrende verhouding tussen het natuurlijke en het artificiële in het museumpark.

ANDRA URSUTA (°1979, RO)

In haar installaties en sculpturen brengt ze een persoonlijke hommage aan de geschiedenis en haar jeugd in Roemenië – gekleurd door occulte volkstradities en nationalistische propaganda. Ze werkt die op een persoonlijke, rebelse manier in haar werk, doorspekt met donkere humor.

“Wat mij het meest intrigeert aan de barok is het artificiële ervan, een super geordend beeld van de wereld dat aan de echte wereld werd opgelegd. Daaronder borrelde van alles op: follies (dwaasheden) en overdaad. Barokke kunst gaat over de onmacht van de mens aan zijn verbeelding te voldoen. Er zit veel donkerte in barok. Het is geen toeval dat wetenschappelijke concepten als het vacuüm (een ruimte zonder materie en zonder druk) uit de barokperiode stammen.”

— Andra Ursuta

9 **Natural Born Artist, 2012** (bruikleen)

Deze sculptuur is, net zoals **Scarecrow**, p.24, een speeltuig ontdaan van zijn functionaliteit. Het is een trompe-l'oeil, de illusie van wat er in werkelijkheid niet is. Een kindertuig dat zacht en vrolijk en toegankelijk zou moeten zijn, is hard en verbiedend. De sculptuur is geen gebruiksvoorwerp meer, je kan niet participeren. Je bevindt je als toeschouwer in de fysieke en de mentale ruimte van het werk, zonder dat die samenvallen.

ULLA VON BRANDENBURG (°1974, DE)

Laat zich inspireren door literatuur, theater en psychoanalyse. Wat haar boeit, is hoe theater en performance doorheen de geschiedenis gebruikt worden om over politiek en samenleving na te denken.

10 *Le Soleil te regarde*, 2018 (nieuwe creatie)

Net als de baroktuin maakt het theater gebruik van kunstgrepen als perspectief en trompe-l'oeil om illusies te creëren. Die vind je ook terug in von Brandenburgs installaties. In deze sculptuur is een ingenieuze theatermachine verwerkt om 'de zee' te laten bewegen. Zulke machinerieën zijn een typisch barok element. Von Brandenburg gebruikt uitgepuurd materiaal, zoals planken en textiel. Hierdoor mist het werk elke historische of hedendaagse referentie en wordt het tijdloos. Het werk is geen historische kopie, noch een hedendaags theater, maar haar persoonlijke interpretatie van het baroktheater.

“Omdat het theater een middel is om te reizen met je geest, moeten we er uiteraard op wijzen dat het matrozen waren, met hun uitgebreide kennis van machines, die in het theater werkten wanneer ze aan land waren. Ik zou een uit zeilen bestaande scène willen laten maken die het midden houdt tussen een theater en een boot, aangemeerd ergens ver van zee op een gazon, waar het achterdoek op het toneel er net zo uitziet als de zeilen van een boot.”

— Ulla von Brandenburg

De performance van Ulla von Brandenburg op het openingsweekend is gebaseerd op het boek 'Les États et Empires de la Lune' van de Franse schrijver Cyrano de Bergerac (1619–1655). Nadien kan je als bezoeker zelf ervaren hoe het is om op een scène te staan en de 'zeemachine' te hanteren.

BERTRAND LAVIER (°1949, FR)

11 **Honda, 2018** (versie Middelheimmuseum)

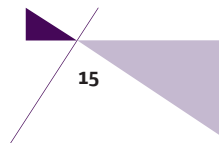
Deze sculptuur is een typisch werk van de kunstenaar, een 'superposition' waarbij hij twee bestaande objecten combineert. Hij plaatst een werktuig van de hedendaagse tuinman op een voetstuk. Waardoor het werktuig volstrekt nutteloos wordt. Lavier gebruikt de superpositie om dingen in vraag te stellen: hoe gaan wij om met het controleren van onze omgeving? Is dit wel een tuininstrument? Misschien is het een vreemd insect of een monumentale bloem? Of is het een teveel aan controle dat ons verlamt en immobiel maakt?

RYOJI IKEDA (°1966, JP)

Beeldend kunstenaar, dj, vj en componist. De muziek van Ikeda bestaat vooral uit geluid in diverse 'ruwe toestanden' zoals sinustonen en ruis. Hij verwerkt frequenties aan de rand van het bereik van het menselijke gehoor. Daardoor merk je het geluid pas op als het verdwijnt.

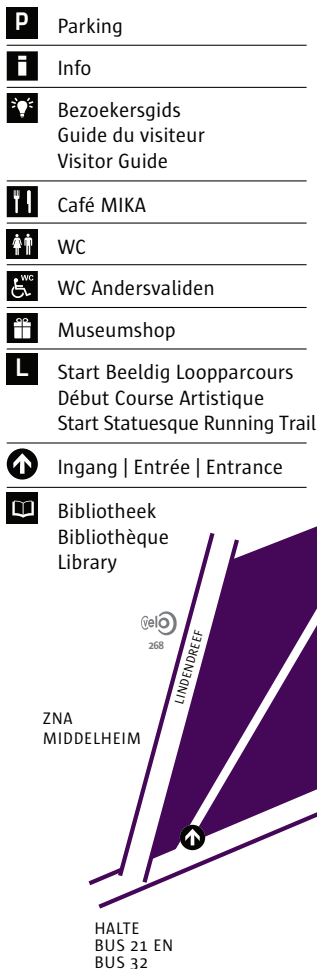
12 **A (6ch version), 2018** (bruikleen) in het **Braempaviljoen**

In de muziek staat A voor de noot 'la' en A4 voor de diapason of stemtoon. Vandaag is die stemtoon internationaal gestandaardiseerd op 440Hz. Tot in de 19de eeuw lag de stemtoon niet vast. Een la klonk dus niet hetzelfde op verschillende momenten in de tijd en ook niet op verschillende plaatsen op hetzelfde moment. De toon van Händels stemvork (1751) uit de barokperiode is 422.5 Hz. De vork die Steinway & Sons in het Londen van 1879 gebruikten om piano's te stemmen, is 454.7 Hz.

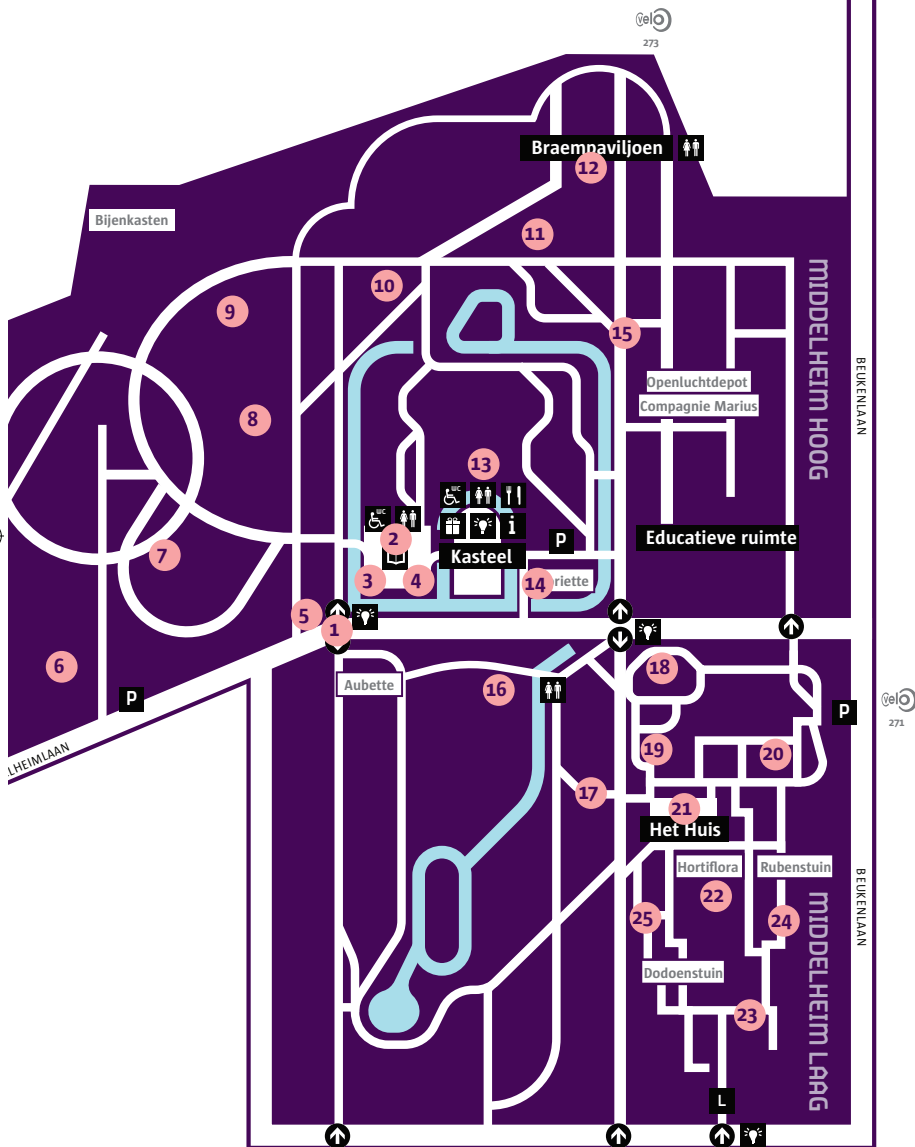
1. **William Forsythe**
Debut
2. **Bertrand Lavier**
Fountain
3. **William Forsythe**
Lectures From Improvisation Technologies
4. **William Forsythe**
Towards The Diagnostic Gaze
5. **Dennis Tyfus**
De Nor
6. **Adrien Tirtiaux**
Heaven and Earth
7. **Monika Sosnowska**
Untitled
8. **Mike Bouchet**
Energy Fog
9. **Andra Ursuta**
Natural Born Artist
10. **Ulla von Brandenburg**
Le Soleil te regarde
11. **Bertrand Lavier**
Honda
12. **Ryoji Ikeda**
A (6ch version)
13. **Gelitin**
sculpture for a sculpture park
14. **Spencer Finch**
Mars (Sunrise)
15. **Gelitin**
Arc de Triomphe
16. **Monster Chetwynd**
Folding House 2
17. **Bruce Nauman**
Diamond Shaped Room with Yellow Light
18. **Monika Sosnowska**
Stairs
19. **William Forsythe**
Backwards (13, 5, 23, 7)
20. **William Forsythe**
Circuit (Hexagonal)
21. **Louise Laver**
Birdcalls
22. **William Forsythe**
Underall II / III
23. **Andra Ursuta**
Scarecrow
24. **Andra Ursuta**
Nose Job
25. **Monika Sosnowska**
Fence
26. **Jeremy Deller**
Sacrilege

PLATTEGROND

- 15 **Gelitin, Arc de Triomphe, 2003-2017**
Dit werk bestaat uit een voorstelling van een mannelijk, passend naakt. Als je deze ervaring liever vermijdt, kan je een alternatieve route door het museumpark kiezen.

GELITIN (collectief sinds 1993, AUT)

Vier beeldende kunstenaars vormen Gelitin: Tobias Urban, Wolfgang Ganter, Florian Reither en Ali Janka. Ze maken installaties en performances in de traditie van de 'relationele esthetiek'. Dat is een tendens binnen de hedendaagse kunst waarbij kunst en kunstenaar sociale verbinders zijn en de toeschouwer vaak een actieve rol moet opnemen binnen het kunstwerk. Humor is nooit veraf. Gelitin voelt zich erg geïnspireerd door de barok: *"Bij ons draait en plooit alles zoals in de barok."*

13 *sculpture for a sculpture park, 2018* (nieuwe creatie)
"Jezelf door de aarde laten verzwelgen, heeft ons altijd geboeid. Maar de kleiput in het Middelheimmuseum is anders: hier gaat het over de creatie van een vorm. Iedereen geeft de vorige vorm een nieuwe vorm." (Gelitin)

Gelitin maakt voor het museum een tijdelijke, interactieve kleiplek. Je mag in deze kleiput komen spelen of werken, zolang je de klei maar in de put laat. En als het nodig is, kan je je nadien afspoelen.

SPENCER FINCH (°1962, US)

Bekend van zijn etherische lichtinstallaties die zijn kennis van natuurlijke fenomenen demonstreren. Finch onderzoekt de aard van licht, kleur, geheugen en perceptie en vertaalt dat in tekeningen, video en foto's. Hij filtert onze waarnemingen door de lens van de natuur, geschiedenis, literatuur en persoonlijke ervaring. Zijn werk is tegelijkertijd wetenschappelijk en van een poëtische schoonheid.

Licht is ook een van de meest expressieve uitdrukkingvormen van de barokke kunstenaar. Het maakt deel uit van het naturalistisch vocabularium (denk bijvoorbeeld aan barokke landschapsschilder-

rijen). Bovendien is licht zowel een natuurlijk als een bovennatuurlijk fenomeen (als bewijs van de goddelijke interventie).

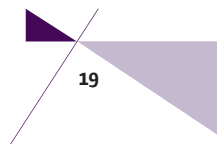
In de barokperiode ontstaat ook een fascinatie voor astrologie en sterrenkijken. In 1609 vindt Galileo Galilei de telescoop uit. Vanaf nu is het eindelijk mogelijk om de (beweging van) sterren en andere hemellichamen grondig te bestuderen. Wanneer in november 1618 in onze contreien een komeet aan de hemel verschijnt, zorgt dat voor veel commotie. Zowel geleerden als Johannes Kepler (1571-1630) als onheilsprofeten gaan er uitvoerig over schrijven. Het vergt niet zo veel verbeelding om te beseffen dat de mens in de 17de eeuw behoorlijk onder de indruk was van (nog niet-gedefinieerde) natuurverschijnselen.

14 *Mars (Sunrise), 2018* (nieuwe creatie)

Spencer Finch bekleedt de ramen van de **Gloriette**, het bootshuisje aan de ingang van het museum, met gekleurde folie. De installatie wekt de lichtkleur van een zonsopgang op Mars op. Hij baseert zich hiervoor op de metingen van de onbemande *Pathfinder* in 1996. Volgens de kunstenaar is de waarneming van de zon vermoedelijk het enige dat in heel onze geschiedenis nooit is veranderd.

GELITIN (collectief sinds 1993, AUT)

In de barokperiode - en tot lang daarna - was het heel gangbaar om triomfbogen en andere stadsversieringen op te trekken. In 1635 is Rubens de regisseur/choreograaf van de Blijde Intrede van Kardinaal-Infant Ferdinand in Antwerpen. Rubens baseert zich voor zijn triomfbogen op de erebogen uit de Oudheid. Hij decoreert ze met mythische en historische taferelen.

15 **Arc de Triomphe, 2003-2017** (bruikleen)

Dit werk bestaat uit een voorstelling van een mannelijk, plussende naakt. Als je deze ervaring liever vermijdt, kan je een alternatieve route door het museumpark kiezen.

De triomfboog van Gelitin is bewust anti-esthetisch. Hij is gemaakt uit tijdelijke, vergankelijke materialen zoals plastic en meubelpanelen. Het collectief heeft in de loop van zijn bestaan al verschillende versies van een triomfboog gemaakt, vaak met meerdere naakte, plussende mannen. Dit werk kan je lezen als een commentaar op de vele vrouwelijke naakten in de museumcollectie, of op de kunstwereld als een gesloten circuit.

Gelitin plaatst zijn triomfboog tegenover een bestaande stenen boog in het park. Dat levert een perspectief op dat in de barok werd gebruikt om diepte te geven aan een ruimte of om de continuïteit van de ruimte te benadrukken. Ook in de stadstuin van Rubens ervaren we een trompe-l'oeil, of vals perspectief, door twee bogen die achter elkaar zijn geplaatst.

MIDDELHEIM LAAG

terrein onder Middelheimlaan

MONSTER CHETWYND (°1973, UK)

Verweeft interactieve performances, beeldhouwkunst, schilderkunst, installatie en video in een oeuvre dat elementen van volksspelen, populaire cultuur en surrealistische cinema bevat. In haar anarchistische performances komt een bonte stoet aan culturele referenties voorbij: van Dante tot Karl Marx, van travestie acts tot Star Wars.

16 **Folding House 2, 2018** (versie Middelheimmuseum)

*Op 1 juni is dit 'huis' een onderdeel van de performance **Free Energy Workshop 2** in het Centraal Station van Antwerpen. **Folding House** is als autonome sculptuur te zien in het museum vanaf 2 juni.*

Zoals de titel aangeeft, is dit een nomadisch huis: een structuur in gerecycleerd materiaal die snel opgebouwd en getransporteerd kan worden. In dat opzicht is het tegelijkertijd een eenvoudig, maar futuristisch ogend vervoermiddel. In barokbegrippen zou de constructie ook een serre, een schrijvershut of een ruïne kunnen zijn. De kunstenaar maakte de sculptuur met gerecycleerde ramen en de meest eenvoudige metalen stellingstructuur. De cyclische beweging van energie en gerecupereerd materiaalgebruik is voor Chetwynd essentieel in zowel de sculptuur als de performance.

BRUCE NAUMAN (°1941, US)

Sinds de jaren 60 pionier op het gebied van elektronische media, installaties, videokunst en neon-werken. Nauman onderzoekt systematisch 'het bewust mens-zijn'. Hij heeft daarbij veel aandacht voor de organisatie en controle van (sociaal) gedrag, empathie en aandacht, en voor de relatie van het menselijke lichaam met zijn omgeving.

17 **Diamond Shaped Room with Yellow Light, 1986-1990/2018**

Nauman omschrijft zijn Diamond Shaped Room als ongestuurd. Maar hij plaatst het werk op zo'n opvallende locatie dat je de neiging niet kan onderdrukken om er binnen te gaan. Aan de andere kant deed iemand misschien net hetzelfde. Toch lijkt echt contact onmogelijk, want de kunstenaar controleert strak de omgeving. Hij vraagt onze medewerking, maar staat vervolgens heel weinig toe. Zo confronteert hij ons met onze hoop en verwachtingen, en met de invloed die we denken te (moeten of mogen) hebben.

“Het felgele licht kan je even verblinden als je binnenkomt. Kleur en vorm werken verwarrend. Je wil niet heel lang in deze ruimte blijven.”

— Bruce Nauman

Deze sculptuur blijft hier in het Middelheimmuseum. Ze is de meest recente aanwinst voor de Middelheimcollectie en werd aangekocht met de steun van: de Middelheim Promotors vzw, Ackermans & van Haaren, L.I.F.E. nv en Mathieu Gijbels nv.

Hortiflora

MONIKA SOSNOWSKA (°1972, PL)

18 **Stairs, 2018** (nieuwe creatie)

Het werk **Stairs** veroorzaakt een ontwrichting van het landschap, een contrast met de omgeving. Mogelijk is het een referentie naar exotische bloemen zoals tulpen, die erg geliefd waren in de barokperiode. Of net naar onkruid, wat in een barokke tuin niet zou worden gedoogd. Het werk staat wat verdoken opgesteld in het bos, als een stille getuige van een vergeeten beschaving, een andere cultuur of een andere tijd.

Dezelfde thematiek en interpretatie is ook van toepassing op de sculptuur **Fence, 2010**

WILLIAM FORSYTHE (°1949, US)

19 **Backwards (13, 5, 23, 7), 2018** (nieuwe creatie)

20 **Circuit (hexagonal), 2018** (nieuwe creatie)

Inversion, 2018 (editie te koop in de **museumshop**)

Een van Forsythes thema's in de dans is 'destabilisatie', iets wat in het klassieke ballet wordt vermeden, maar in de hedendaagse

dans wel gangbaar is. Ook dit werk is een ‘choreographic object’. En het is een metafoor voor de onzekere tijden waarin we leven. Net zoals in de barok lijkt de crisis vandaag nooit veraf.

LOUISE LAWLER (°1947, US)

Begon in de jaren 80 haar carrière met foto's van kunstwerken van andere artiesten. Zo demonstreerde ze haar interesse in de manier waarop kunst in private en publieke collecties wordt tentoongesteld. Lawler houdt ervan de kunstwereld tegen zichzelf uit te spelen, maar hekelt op een milde manier. Ze daagt de *powers that be* uit de kunstwereld uit en bekritiseert de verheerlijking van kunstobjecten en de marketing van (meestal mannelijke) kunstenaars.

21 *Birdcalls, 1972-1981* (bruikleen) in **Het Huis**

In dit geluidskunstwerk imiteert Lawler een papegaai die de namen van belangrijke westerse kunstenaars uitkraamt, een kritiek op het feit dat de blanke mannen de kunstwereld domineren. Kunstmatige vogelgeluiden vinden we ook terug in de baroktuin waar *automatons*, op basis van luchtdruk, vogelgeluiden nabootsen.

WILLIAM FORSYTHE (°1949, US)

22 *Underall II/III, 2018* (nieuwe creatie)

Net zoals bij de *Debut* geeft Forsythe met deze instructie een opdracht waarbij zowel mentaal als fysiek engagement nodig is. Ga je er aarzelend in mee? Met veel engagement? Halfluchtig? Of blijf je liever toeschouwer? Daar ben je vrij in.

“Mijn werk wil de bezoeker geen choreografie opleggen. Het is de bezoeker die zichzelf een choreografie oplegt.”

— William Forsythe

ANDRA URSUTA (°1979, RO)

23 **Scarecrow, 2016** (bruikleen)

“Scarecrow lijkt wel de doelpaal van een onbekende stedelijke sport (het werk werd wel eens omschreven als een basketbalring voor een wedstrijd die je onmogelijk kunt winnen, omdat hij niet gespeeld kan worden), een billboard, en ook een barrière die tegelijkertijd aantrekt en outsiders buiten houdt. Ondanks de bijbetekenis die je er in de huidige politieke context aan kunt geven, denk ik dat het werk het landschap als sociaal platform echoot, of zelfs gezien kan worden als een middel voor sociale controle.” — Andra Ursuta

24 **Nose job, 2018** in **Rubenstein**

De afgebroken neus doet denken aan de restanten van een antiek beeld. De positionering in dit stuk tuin, waarvan de aanleg geïnspireerd is op de Rubenstein, verwijst naar Rubens' liefde voor antieke Romeinse sculpturen. Rubens verzamelde ze, verhandelde ze en had daar volgens de overlevering zelfs een pantheon,-achtige ronde kamer voor in zijn huis.

MONIKA SOSNOWSKA (°1972, PL)

25 **Fence, 2010** (bruikleen) in **Dodoenstuin**: zie **Stairs** p.22

DE KUNSTENAARS IN DE STAD

Locatie:

Nachtegalenpark, sportterrein Middelheimlaan

JEREMY DELLER (°1966, UK)

Conceptuele video- en installatiekunstenaar. Deller onderzoekt onder meer de functie van culturele tekens in de openbare ruimte, zoals uniformen, slogans of inscripties als symbool van identiteit en een 'behoren tot'. Hij is kritisch voor onze samenleving, maar nooit zonder humor. *Sacrilege* is als object een atypisch werk voor deze kunstenaar. Deller is eerder bekend van performances en evenementen.

26 *Sacrilege*, 2012 (bruikleen)

Enkel te bezichtigen én te betreden tijdens het openingsweekend, van 1 tot 3 juni

In de barokperiode waren mensen bereid een verre reis te ondernemen naar een bijzondere tuin, omdat ze wisten dat hen daar een unieke ervaring wachtte, die ze konden delen met andere bezoekers. De ervaring gaf ook hun positie in de wereld een duwtje in de rug.

Stonehenge is al zeer lang een magneet voor bezoekers. Helaas werd de site ondertussen een *tourist trap*, waar de bezoeker een vastgelegd parcours moet volgen, dat ook langs de giftshop leidt. Cultureel en spiritueel werelderfgoed dat tot een product is verworden, verkocht in onze beleveniseconomie. Voor Deller is het sociale aspect van Stonehenge cruciaal: al sinds eeuwen is het een plaats voor ontmoeting, ceremonies en feesten. Met zijn 'heiligschennis' wil hij vooral een verrassend project en dito ervaring realiseren.

Locatie:
Centraal Station, Antwerpen

MONSTER CHETWYND (°1973, UK)

Free Energy Workshop 2, 2010 - 2018 (heruitvoering)

Performance tijdens het openingsweekend op zaterdag 2 juni

De performance is gebaseerd op de figuur van Nikola Tesla (1856-1943), een van de belangrijkste uitvinders van de 'elektriciteit'. Met onbewezen uitspraken over techniek en wetenschap verloor hij op latere leeftijd veel van zijn status als genie. Nu is hij vooral bekend door de elektrische auto's van Elon Musk die zijn naam dragen. De participatieve performance, met rekwisieten en kostuums gemaakt door de kunstenaar en haar uitgebreide entourage, is Chetwynnds persoonlijke visie op de ideeën van Tesla. Ze be vraagt de omstaanders over de cyclus van energie. *Folding House* maakt deel uit van de installatie en verhuist na afloop van de performance voor de duur van *EXPERIENCE TRAPS* naar het Middelheimmuseum.

Locatie:
De Coninckplein, Antwerpen

RECETAS URBANAS, sinds 2003, collectief rond architect Santiago Cirugeda (°1971, ES)

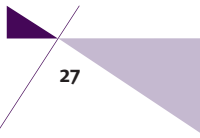
Het collectief vult al vijftien jaar de publieke ruimte met participatieve bouwprojecten waarin ze aan de slag gaan met de noden van bewoners en gebruikers. Het zijn vaak betaalbare, mobiele bouwconstructies uit gerecycleerd materiaal. De gebruikers spelen in elk stadium een doorslaggevende rol: bij het ontwerp, tijdens het bouwproces en bij het onderhoud van de constructie. Met deze 'recepten voor de stad' nemen burgers niet enkel hun verantwoordelijkheid op, ze nemen ook het heft in eigen handen. Maar hoe 'spontaan' ze ook mogen lijken, aan dergelijke projecten gaat een intensieve periode van juridisch onderzoek, inspraak en technische voorbereiding vooraf.

Montaña Verde, 2018 (nieuwe creatie)

Op uitnodiging van het Middelheimmuseum en de stad Antwerpen realiseert Recetas Urbanas een groensculptuur op het De Coninckplein. Het project past binnen *EXPERIENCE TRAPS* als een onderzoek naar de mogelijkheden en beperkingen van stadsverfraaiingen en boogmotieven. Maar het sluit ook aan bij de plantensoorten die in de barok geteeld en gebruikt werden voor hun voedzame of helende kwaliteiten.

In Rubens' tijd dienden stadsverfraaiingen om de stad op haar allermooist te tonen. Architect Santiago Cirugeda en zijn collega's willen 'het hart van de Antwerpenaar leren kennen'. Ook deze kunstenaar wil 'verleiden', maar als de buurt niet meegaat in deze groene romance, blijft het De Coninckplein grijs.

In tegenstelling tot Rubens – die alle touwtjes van het project stevig in handen hield – zoekt Recetas Urbanas in deze hyperdiverse samenleving naar modellen van inspraak en participatie. Het collectief en de bewoners onderzoeken samen hoe groene publieke ruimte een bijdrage kan leveren aan een leefbare stad.

Tekstredactie:

Tin Vancutsem

Curatoren van de tentoonstelling:

Sara Weyns en Pieter Boons

RANDPROGRAMMA

11/08/2018 – Middelheimmuseum – ‘A Midsummer Play’

🕒 14 uur

Nieuwe Performance Monster Chetwynd: *Pomegranate Promenade*

Monster Chetwynd brengt een nieuwe creatie die ze omschrijft als ‘real entertainment as a ridiculous journey through the garden as a memory theatre.’ *Pomegranate Promenade* is een spectaculaire, verrassende en geëngageerde performance.

🕒 15 uur

Boekpresentatie tentoonstellingscatalogus EXPERIENCE TRAPS

De tentoonstellingscatalogus, samengesteld door Boy Vereecken en Laura Herman, is opgevat als een barok theaterstuk: je kan het verhaal van de tentoonstelling uitgebreid (her)lezen dankzij verschillende personages en thema's die als een lexicon doorheen het kader van de baroktuin wandelen. Vereecken, Herman en enkele kunstenaars uit de tentoonstelling stellen de tentoonstellingscatalogus aan u voor.

🕒 16 uur

Filmpremière Ulla von Brandenburg *Le Soleil te regarde II*

Ulla von Brandenburg filmde de performance van het openingsweekend, die ze ontwikkelde samen met acteur Benoît Résillot, op de scène van haar theatersculptuur *Le Soleil te regarde*. Ze bewerkte de 16mm-film tot een autonome video die ze op 11 augustus in première voorstelt.

MEER PUBLIEKSAANBOD BIJ DEZE TENTOONSTELLING:

Introductiefilm:

te bekijken in de hal van het kasteel (NL/ ENG). Ook te bekijken op www.middelheimmuseum.be en op ARTtube.be

Gratis rondleidingen voor individuele bezoekers:

- reserveren niet nodig
- Op zondagnamiddag 10 juni, 8 juli, 12 augustus en 9 september, van 14 tot 16 uur, is een gids voor volwassenen en een gids voor gezinnen aanwezig (kinderen van 6-12 jaar).
- Op donderdagavond 21 juni, 19 juli en 16 augustus, van 18 tot 20 uur, is een gids voor volwassenen aanwezig.
- De gidsen verwachten je aan het onthaal in het Kasteel.

Groepsbezoeken in de tentoonstelling:

- ook voor scholen en verenigingen (NL, FR, ENG, DU, SP, IT).
- Reservatie via Visit Antwerpen, 03 232 01 03 of via www.visitantwerpen.be

Workshop voor volwassenen: De Ultieme Barok

- 17 augustus in het MAS|Museum aan de Stroom, 18 augustus in het Middelheimmuseum, telkens van 13 tot 17uur.
- Alle info op www.middelheimmuseum.be

Cursus voor volwassenen: Hedendaagse kunst en barok

- Alle info op www.amarant.be

ZOMERATELIERS voor kinderen over de barok

- Alle info en meer aanbod op www.vakantieateliers.be

ANTWERP
BAROQUE
2018
**RUBENS
INSPIRES**

PRAKTISCHE INFO

MIDDELHEIMMUSEUM

Middelheimlaan 61
2020 Antwerpen
T 03 288 33 60
E middelheimmuseum@stad.antwerpen.be
www.middelheimmuseum.be

Gratis toegang

Minder mobiel? Na reservatie staan een elektrisch wagentje en drie rolstoelen ter beschikking. Er is ook een aangepast toilet.

OPENINGSUREN

Mei en augustus: 10 – 20 uur
Juni en juli: 10 – 21 uur
September: 10 – 19 uur
Bezoekers worden tot een half uur voor sluitingstijd toegelaten.

SLUITINGSDAGEN

Gesloten op maandag.

Het werk van Bruce Nauman werd verworven dankzij de steun van:

en de Middelheim Promotors

Ackermans & van Haaren, Argo Law, Art Secure by Vanbreda Risk & Benefits, BASF, BNP Paribas Fortis, CMB, Cordeel, Delen Private Bank, Deloitte, Deme, EY, Grant Thornton, Hubo, Hugo Ceusters, inno.com, KBC, Laurius, Leasinvest Real Estate, Pamica, SipWell, Soudal, Havenbedrijf Antwerpen.

De tentoonstelling Experience Traps wordt mogelijk gemaakt met de steun van Water-Link

Mediapartners van het Middelheimmuseum:

EXPERIMENT/ HEDEND
KUNST/THEATER/JAZZ/ACT
KLASSIEKE MUZIEK/POËZIE
DESIGN/FOTOGRAFIE/DANS
OUDE MUZIEK/LITERATUUR
OPERA/ARCHITECTUUR/
FILOSOFIE/FILMMUZIEK/
GESCHIEDENIS/ERFGOED/G
HEDENDAAGSE MUZIEK/FES
POLITIEK/ECONOMIE/WORK
PERFORMANCE/SOCIOLOG
CHANSON SOUNDS

Klara. Blijf verwonderd.